

Eindexamenexpositie van Minerva in de voormalige strokartonfabriek De Toekomst in Scheemda

De teloorgang van traditioneel kunstonderwijs

Figuratieve kunst speelt op de kunstacademies nauwelijks nog een rol. Het ontbreekt ook aan kennis van traditionele technieken. 'Er wordt niet meer geleerd om naar de werkelijkheid te kijken.'

Benno de Jongh

De Vermeer-tentoonstelling in het Rijksmuseum trok ruim 650.000 bezoekers. Anderhalf miljoen Nederlanders keken wekelijks naar het tv-programma *Project Rembrandt*. En van de naar schatting 3,5 miljoen hobbyisten die geregeld het penseel ter hand nemen, schildert bijna iedereen naar de werkelijkheid. Portretten zijn het populairst, gevolgd door landschappen, dieren en stilleven.

Die grote belangstelling voor figuratieve kunst is amper terug te zien op de geaccrediteerde kunstacademies. Dat ondervond ook kunstschilder Sam Drukker (65), toen hij vorig jaar werd gebeld

door de Amsterdamse Gerrit Rietveld Academie met de vraag of hij een student de fijne kneepjes van het schildersvak wilde bijbrengen. Binnen die school lopen geen docenten meer rond die gespecialiseerd zijn in klassieke schilderkunst.

Dat het traditionele kunstonderwijs op z'n best een bijrol speelt, zag Drukker bevestigd op de eindexamententoonstelling van de Rietveld Academie. Hij raakte in gesprek met een afstuderende kunstschilder. Zijn werk is behoorlijk goed, vindt Drukker, maar er is ruimte voor verbetering. 'Ik miste nog iets qua toon, ofwel de grijswaarde die, los van de kleur, ruimte veroorzaakt op een schilderij. Toen ik daarover begon, bleek dat hij

het hele begrip "toon" niet kende. Daar schrok ik toch wel van.'

Op de eindexamententoonstellingen van de Gerrit Rietveld Academie, en ook van de Groningse Academie Minerva, zijn schilderijen nog steeds prominent aanwezig, maar vormen wel de minderheid. Verder is een bonte verzameling aan technieken te zien: installaties, keramiek, glas, tekst, fotografie, performance, video, textiel en interdisciplinair werk. In uitgebreide teksten in de catalogi staat wat de afgestudeerde kunstenaar met het werk beoogt. Identiteit, *safe space* en recycling zijn terugkerende thema's bij de lichter '22/'23.

Het moge duidelijk zijn: het concep-

Eindexamenexpositie van
Klassieke Academie in
Pictura in Groningen

tualisme, de stroming waarin het idee of concept van de kunstenaar allesbepalend is, heeft het gewonnen van de vaktechnische uitvoering. Natuurlijk, iedere kunstacademiestudent moet vrij zijn in de keuze van de techniek en het onderwerp, vindt Drukker. 'Maar er wordt niet meer geleerd om naar de werkelijkheid te kijken en dat is jammer. En ik mis de liefde voor het materiaal.'

De teloorgang van traditioneel kunstonderwijs is geen recente ontwikkeling. Sinds 1955 wordt het aandeel van het klassieke onderwijs in de schilder- en beeldhouwkunst – ook wel *skill based art* genoemd – steeds kleiner. Wie vakken wil leren als modeltekenen, compositie, figuurtekenen en perspectiefleer moet zijn toevlucht nemen tot particuliere academies. De belangrijkste zijn de Wackers Academie in Amsterdam, in 1983 opgericht door Ruudt Wackers, en de Klassieke Academie in Groningen, in 2005 opgericht door Tom Hageman en Xandra Donders. Drukker, die zelf het schildersvak leerde van Matthijs Röling op Academie Minerva, is docent op beide particuliere academies.

De voorliefde voor het conceptualisme bij instituties als de musea en academies, kent een lange geschiedenis. Modernisme staat in de jaren vijftig en zestig voor vrijheid en vernieuwing, terwijl de figuratieve kunst wordt geassocieerd met de staatskunst van Hitler en Stalin. De avant-

Eindexamenwerk *City of Eden* van Argentijn Matias Salgado, Academie Minerva

garde beheerst de naoorlogse beeldende kunst. Stromingen als het abstract-expressionisme en minimalisme zijn dominant. Verhitte discussies in kunstkroegen en -raden zijn aan de orde van de dag. Tot ver in de twintigste eeuw is de term 'fascist' een veelgebruikt scheldwoord voor de liefhebbers van een landschap of stillevens.

Academie Minerva heeft zich een stuk langer kunnen verzetten tegen de heer-

sende postmodernistische mode dan de andere academies. Na een modernistisch decennium voerde Academie Minerva in 1972 opnieuw een klassiek curriculum in en stond zo aan de wieg van het Noordelijk Realisme. Dat ging gepaard met een trek van veel figuratieve kunstenaars vanuit het westen naar het noordoosten van het land, mede als gevolg van de machtsovername door de 'abstracten' op de Rijksacademie in Amsterdam in 1980.

Vanaf midden jaren zeventig gold in Groningen het tweesporenbeleid, met aan de ene kant het postmodernisme en aan de andere kant de traditionele academielij met leraren als Matthijs Röling, Wout Muller en Diederik Kraaijpoel, Barend Blankert, Jan van Loon, Ger Siks en Piet Pijn. 'Het was een gemiste kans dat die stromingen grotendeels gescheiden bleven, hoewel ze elkaar wel scherp hielden,' zegt Tom Hageman (80), die zelf ook tot de groep klassieke leraren behoorde. Aan deze vreedzame co-existentie komt in 1993 een einde, wanneer de klassieke leergang wordt afgeschaft.

Docenten verzetten zich met demonstraties, pamfletten en strips tegen de onderwijshervormingen, die feitelijk verkapte bezuinigingen waren. Het mag niet baten: vanaf 1998 verliest Academie Minerva definitief haar zelfstandige status en valt sindsdien net als het Prins Claus Conservatorium onder de Hanzehogeschool. Veel klassieke docenten krijgen een zak geld mee en trekken zich terug in hun ateliers.

Academie Minerva was de laatste

Identiteit, safe space en recycling zijn terugkerende thema's bij lichter '22/'23

Tom Hageman op
eindexamenexpositie van
de Klassieke Academie

kunstacademie waar de figuratieven nog iets te vertellen hadden. Dat verklaart waarom in Groningen de Klassieke Academie een paar decennia na de Wackers Academie het levenslicht zag. Toen Hageman in 2005 de Klassieke Academie oprichtte, 'lagen de leraren in Groningen voor het oprapen'. Met onder anderen Matthijs Röling, Henk Helmantel, Rein Pol en Herman van Hoogdalem had de Klassieke Academie de kopstukken van de vaderlandse figuratieve schilderkunst in huis. Het verklaart tevens waarom er op Academie Minerva nog een aantal klassiek opgeleide docenten rondlopen, al zitten deze docenten wel tegen hun pensioen aan.

Dorothea van der Meulen (63), sinds 2009 directeur van Academie Minerva, herkent zich niet in het beeld dat er weinig ruimte is voor klassiek kunstonderwijs. 'We hebben veertien werkplaatsen met werkplaatsspecialisten, waar studenten kunnen experimenteren met ambachtelijke technieken en vaardigheden, ook met schilderen en ruimtelijke technieken zoals beeldhouwen. Veel studenten beschikken al over een goede basis als ze op Academie Minerva worden toegelaten. We bieden ook nog een vooropleiding aan.'

Wie bepaalt wat de kern is van het kunstonderwijs op Minerva? 'Visie en inrichting van het curriculum komen tot stand met het team docenten, en met input van de specialisten, curriculumcommissie en medezeggenschapsraad. Elk jaar wordt het onderwijsprogramma opnieuw vastgesteld door de medezeggenschapsraad en de *dean*,' aldus Van der Meulen.

Concrete plannen om toenadering te zoeken tot de Klassieke Academie of om

klassiek opgeleide docenten te werven, zijn er niet. Volgens Van der Meulen richt Academie Minerva zich meer op de snel veranderende internationale kunstwereld. 'We hebben veel internationale studenten, vooral bij de richting autonome beeldende kunst. Er zijn uitwisselingsprogramma's met kunstacademies in het buitenland. Academie Minerva haalt ook inspiratie uit internationale ontwikkelingen in de kunstwereld.'

Hageman ziet het als een teken des tijds. 'De kunstpolitiek volgt altijd de heersende mode en loopt vrijwel nooit voor de troepen uit. Vanaf de jaren negentig werd het materialisme de hoofdstroming, een kunst zonder sociale idea-

'Onderwijsinstellingen dienen hun studenten niet te brainwashen'

len. De sociale structuren veranderden en de managers grepen definitief de macht. De avant-garde is in die periode naadloos overgegaan in het conceptualisme. En nog steeds heerst bij kunstbestuurders een wantrouwen ten opzichte van de figuratieve kunst, men weet zelf alleen niet meer waarom. Inmiddels is de bestuurder vooral bureaucratisch, smakeloos en visieloos, ook binnen de kunstsector.'

Tot op de dag van vandaag vertegenwoordigen de klassieke en conceptuele school twee verschillende werelden. Al was er in Amsterdam dit voorjaar wel sprake van een voorzichtige toenadering vanuit de Rietveld Academie naar de Wackers Academie. Het bleef bij een gesprek. Afspraken over concrete samenwerking zijn vooralsnog niet gemaakt.

Het ideaalbeeld van Drukker en Hageman is een academie waar het conceptualisme en het vakmanschap samenkomen. Beiden noemen ze als lichtend voorbeeld de Hochschule für Grafik und Buchkunst in Leipzig, met als belangrijke stroming de Neue Leipziger Schule. Hageman: 'Daar zijn eigentijdse inzichten met ambachtelijke technieken geïntegreerd en versterken ze elkaar. Anders gezegd: op mijn ideale academie moeten de postmodernisten streven naar kunst die er behoorlijk uitziet en de traditionellen naar kunst die ergens over gaat.'

Volgens de oprichter van de Klassieke Academie is er nog hoop. 'Het mooie van kunst is dat met elke beweging ook een tegenbeweging komt. In de Amerika schieten de academies die zich richten op klassieke negentiende-eeuwse schilderkunst als paddenstoelen uit de grond. We volgen in ons land veel kwalijke modeverschijnselen uit Amerika, maar hopelijk komt deze positieve ontwikkeling ook onze kant op. Onderwijsinstellingen dienen hun studenten niet te brainwashen met een ideologie, ze moeten een vak onderwijzen.'

De Wackers Academie en de Klassieke Academie leiden de klassieke docenten van de toekomst op. Deze particuliere academies zijn daarmee verantwoordelijk voor het voortbestaan van het klassieke kunstonderwijs. Drukker hoopt dat kunstacademies als de Rietveld Academie en Academie Minerva hierin ook een rol gaan spelen. Echte talenten komen altijd bovendien, welke opleiding ze ook hebben gehad. Ook nu lopen er genoeg geweldige Nederlandse kunstenaars rond, vindt zowel Tom Hageman als Sam Drukker. Maar dat is nog geen reden om niet het beste van twee werelden te combineren.

Drukker: 'Wij leiden kunstenaars op naar aanleiding van de werkelijkheid. We willen dat studenten die leren begrijpen, inclusief toon, vorm, ritme en beweging. Het is uitzonderlijk dat studenten op de geaccrediteerde academies echt bezeten zijn van beeld. Het ontbreekt ook vaak aan kennis van traditionele technieken. Ik vind het heel erg dat het leren kijken verdwijnt. Dat is waar het in de kern over gaat.'